

Förmyndare

Förälder – legal förmyndare

Det är endast barn som är under 18 år som är omyndiga. Huvudregeln är att det är föräldrarna gemensamt som utövar förmynderskapet för sina barn under 18 år. Om man har den rättsliga vårdnaden om sina barn så är man också förmyndare, så kallade legala förmyndare.

Om barnet mister en av sina föräldrar så fortsätter den kvarvarande att vara ensam förmyndare. Om båda föräldrarna är döda eller av annan orsak inte kan vara förmyndare för sitt barn så ska tingsrätten utse en särskilt förordnad förmyndare.

Den som har förordnats särskilt till vårdnadshavare blir därigenom också automatiskt förmyndare för barnet, om inte tingsrätten beslutat annorlunda.

I vissa fall kan tingsrätten vid behov även förordna en medförmyndare, om den som är förmyndare inte själv kan klara förmynderskapet.

Förälders ansvar

Föräldrarna ska tillvarata barnets rättigheter och intressen samt se till barnets bästa. Föräldrarna företräder även sitt omyndiga barn i ekonomiska angelägenheter. Överförmyndaren har att se till att barnets tillgångar inte används på ett otillbörligt sätt. Grundregeln är att barnets tillgångar ska placeras tryggt och säkert samt ge skäligen avkastning.

Om föräldrarna inte tillvaratar barnets intressen kan de bli skadeståndsskyldiga mot barnet. Barnets medel ska användas till barnets utgifter – inte till föräldrarnas. Föräldrar har försörjningsplikt för sitt barn även om barnet har egna tillgångar. Barnets medel får heller aldrig skänkas bort.

Överförmyndarens tillstånd

Vissa rättshandlingar kräver alltid överförmyndarens samtycke oavsett hur stora tillgångar barnet har. Det gäller om barnet ska:

- köpa, inteckna eller sälja fastighet, tomträtt eller bostadsrätt
- ta emot en gåva som rör fast egendom, tomträtt eller bostadsrätt
- låna pengar eller låna ut pengar
- bedriva rörelse

Fri föräldraförvaltning

Om barnets tillgångar understiger åtta basbelopp bestämmer föräldrarna i stort sett själva hur medlen ska placeras. Normalt behöver föräldrarna inte heller redovisa sin förvaltning inför överförmyndaren. Undantag gäller bara om barnet äger en fastighet, tomträtt eller bostadsrätt eller om föräldrarna har lånat pengar av barnet mot revers.

Kontrollerad förvaltning

Om barnets sammanlagda tillgångar överstiger åtta basbelopp sker vissa begränsningar i föräldrarnas rätt att förvalta barnets tillgångar. Det övergår till sk kontrollerad förvaltning. När tillgångarna har blivit större än åtta basbelopp ska föräldrarna, inom en månad, inge en förteckning till överförmyndaren över barnets samtliga tillgångar. Förteckningen ska undertecknas på heder och samvete.

Föräldrarna ska sedan före den 1 mars varje år inge en årsräkning till överförmyndaren utvisande hur de har förvaltat och placerat barnets tillgångar. Även årsräkning ska undertecknas på heder och samvete av båda förmyndarna.

Vid kontrollerad förvaltning behöver förmyndarna tillstånd av överförmyndaren för vissa åtgärder utöver de som tidigare nämnts. Det gäller t ex köp av aktier.

Ospärrade bankkonton

Huvudregeln är att alla barns bankkonton är ospärrade. Det gäller även om barnet har tillgångar över åtta basbelopp. De flesta föräldrar kan därför ta ut sina barns medel utan överförmyndarens samtycke. Reglerna innebär dock inte fullständig frihet för föräldrarna att bestämma över barnets tillgångar. Fortfarande är det barnets bästa och dess behov som är avgörande för hur tillgångarna ska användas och placeras.

Skärpande föreskrifter

Om överförmyndaren misstänker att föräldrarna missköter förvaltningen av ett barns egendom kan överförmyndaren besluta om skärpande föreskrifter. Överförmyndaren kan t ex spärra barnets bankkonton och/eller kräva att föräldrarna redovisar för sin förvaltning mm. Detta gäller även om tillgångarna understiger åtta basbelopp.

Socialtjänsten ska på eget initiativ lämna upplysningar om sådana förhållanden till överförmyndaren.

Begäran om särskild överförmyndarkontroll

Om någon vill testamentera eller ge pengar i gåva till en omyndig och samtidigt vill att överförmyndaren ska kontrollera förvaltningen, kan givaren eller testatorn föreskriva det. När pengarna har satts in på barnets överförmyndarspärade konto meddelar insättaren överförmyndaren att pengarna ska stå under särskild överförmyndarkontroll.

Särskild förvaltning

Ibland har en givare eller testator bestämt att en gåva eller testamentslott ska vara undantagen från överförmyndarens tillsyn. Det förutsätter dock att följande villkor är uppfyllda:

- det ska framgå av gåvobrev/testamente att det är fråga om särskild förvaltning
- den särskilde förvaltaren ska vara namngiven
- förvaltningen ska ske utan medbestämmande från barnets föräldrar

Särskild förvaltning är undantagen från överförmyndarens kontroll.

God man för omyndiga

Överförmyndaren anordnar god man för underåriga då den eller de ordinarie förmyndarna inte kan företräda den omyndige. Det kan bero på att förmyndaren p.g.a. sjukdom eller annan orsak inte kan utöva förmynderskapet, enligt 11 kap 1 § Föräldrabalken (nedan kallad FB). Det kan också bero på att den omyndige har del i samma dödsbo som sin förmyndare eller dennes make/sambo. Den omyndige ska då förordnas en god man för att vårda den omyndiges rätt i boet och det följande skiftet enligt 11 kap 2 § 1 st FB.

Även vid rättshandlingar mellan den underåriga och förmyndaren krävs god man för den omyndige enligt 11 kap 2 § 2 st FB. Slutligen ska även god man förordnas den omyndige om det förekommer motstridiga intressen mellan den underåriga och vårdnadshavaren (eller dennes make/sambo), eller då det i övrigt kan finnas lämpligt att god man förordnas för den underåriga enligt 11 kap 2 § 3 st FB.